

Prečo sa Litva stala centrom štátneho prevratu v Bielorusku

- CZ24 News | 22. srpna 2020

LITVA/BIELORUSKO: Litva sa stala hlavným oponentom súčasných bieloruských orgánov na medzinárodnej scéne. Vilnius odmieta uznať legitimitu Alexandra Lukašenka, vyhráža sa sankciami a chráni kandidáta opozície Svetlanu Tichanovskú. Dospelo to k bodu, že bieloruské úrady oznámili náhle vojenské cvičenia na hranici oboch krajín.

Litva sa stala aktívnym účastníkom bieloruských udalostí a vyvíjala tlak na súčasné orgány. Vilnius odmieta uznať výsledky posledných volieb a považe Alexandra Lukašenku za nezákonného vodcu. Litovský prezident Gitanas Nauseda povedal, že Minsk by mal súhlasiť s dialógom s opozíciou a prepustiť väzňov.

„Ak táto iniciatíva nebude prijatá, budú samozrejme existovať aj iné alternatívy. Hovorím tiež o sankciách - na úrovni EÚ aj na vnútrostátnnej úrovni, „vyhral sa Nauseda.

Litva tiež podporuje bieloruskú opozíciu. Prezidentský kandidát - Svetlana Tichanovská sa po začatí protestov prestáhovala do Vilniusu. Média zároveň zverejnili jej výzvu, v ktorej požiadala občanov, aby zastavili protestné akcie a neprovokovali policajných dôstojníkov. Litovský prezident povedal, že Tichanovská urobila videozáZNAM pod tlakom.

Potom Litva „z dôvodu osobitných okolností“ otvorila hranicu s Bieloruskom. Premiér Saulius Skvernelis uviedol, že republika je pripravená prijať Bielorusov, ktorí „utiekli pred politickým tlakom“. Neposkytol podrobnejšie informácie o výnimkach a ich trvaní. Litovské ministerstvo zahraničných vecí slúbilo finančnú pomoc tým, ktorí utrpeli počas protestov. Ministerstvo prisľúbilo vytvorenie špeciálneho fondu na podporu opozície susednej krajiny, podmienky jeho práce sa stanovia v nasledujúcich dňoch.

Minsk upozornil na konanie susedného štátu. 17. augusta sa v blízkosti hraníc oboch krajín začali vojenské cvičenia bieloruskej armády. Podľa ministerstva obrany Bieloruska sa na manévroch zúčastňujú raketové sily a delostrelectvo. Bojové palby budú vedené tankovými a mechanizovanými príporami.

„Personál 103. vzdušnej brigády bude spolu s pohraničnou službou pracovať na otázkach posilňovania úsekov štátnej hranice,“ uviedlo vo vyhlásení vojenské oddelenie.

Vzťahy medzi Litvou a Bieloruskom sa skomplikovali dlho pred volbami. Jedným z dôvodov sú spory týkajúce sa výstavby jadrovej elektrárne v regióne Grodno. Projekt, 22 km od hranice s Litvou, je financovaný ruskou spoločnosťou Rosatom. 7. augusta sa začalo ukladanie jadrového paliva na prvom energetickom bloku, komerčná prevádzka sa začne v roku 2021. Zdá sa, že výstavba jadrovej elektrárne je výhodná pre Litvu. V roku 2009 republika na žiadosť Európskej únie uzavrela svoju vlastnú jadrovú elektráreň Ignalina. Potom sa krajina stala energeticky nedostatočnou. V roku 2019 tak Litva nakúpila 70% elektriny. Hlavným dodávateľom je Rusko. V roku 2019 Moskva dodala 6,2 miliardy kWh, zatiaľ čo ročný dopyt Litvy je 13,3 miliardy kWh.

Bieloruská jadrová elektráreň sa nachádza na severozápadnej hranici Bieloruska

Jadrová elektráreň by mohla pomôcť Vilniusu diverzifikovať zdroje dovozu a znížiť náklady na elektrinu pre spotrebiteľov. V Litve bola výstavba stanice od začiatku zamietnutá. Parlament republiky vyhlásil jadrovú elektráreň za hrozbu pre národnú bezpečnosť a ministerstvo energetiky odmietlo kúpiť a poslať elektrinu na vývoz. Politici nedávajú konkrétné argumenty, ale apelujú na emócie. Napríklad Vytautas Landsbergis nazýva jadrovú elektráreň koreňom zla a strojom psychologického pekla.

Druhým dôvodom je boj o tranzit. Hlavným obchodným partnerom Bieloruska je teraz Rusko. Na konci roku 2019 pripadalo na ruskú federáciu 49,2% z celkového obratu tovaru.

„Litva dúfa, že ak zvíťazia Lukašenkovi oponenti, štruktúra bieloruskej ekonomiky sa zmení. Vzťahy medzi Moskvou a Minskom sa zhoršia, vzťahy so západnými krajinami sa posilnia. Bielorusko nemá prístup k moru, čo znamená, že tranzitné toky budú prechádzať cez prístavy iných krajín, najmä cez litovskú Klaipedu,“ vysvetľuje Leonid Vardomsky, vedúci Centra pre postsovietiske štúdiá na Ekonomickom ústave Ruskej akadémie vied. Dodáva, že ropa od alternatívnych dodávateľov už v prvej polovici roku 2020 prechádzala cez Klaipeda do Bieloruska. Z prístavu sa prepravovala po železnici do rafinérie Novopolotsk.

Prístav Klaipeda

Tretí súbor dôvodov súvisí s históriou a geopolitikou.

„Litva sa nestala úspešnou fasádou postsocialistických a postsovietských zmien. Poľsko sa stalo touto fasádou z niekoľkých dôvodov. Vilnius sa teraz domnieva, že možné transformácie v Bielorusku sú pre republiku šancou. Šanca ukázať, že Litva nie je obyčajným dotovaným územím, ale krajinou, ktorá môže pôsobiť ako ideologickej a politická základňa západného sveta, „uviedol pre Izvestia Vladimir Šapovalov, zástupca riaditeľa Inštitútu histórie a politiky Moskovskej štátnej pedagogickej univerzity.

Nikolaj Mezhevič, prezident Ruskej asociácie pre pobaltské štúdiá, poznamenáva, že Litva sníva o premene Bieloruska na svoje mandátne územie. Na tento účel používajú svoju vlastnú interpretáciu histórie, nezabudnite na spoločný štát – Litovské velkovojvodstvo. Údajne potom na územie dnešného Bieloruska prišiel európsky pohľad na svet a objavila sa mestská samospráva.

„Na základe toho sa dospelo k záveru, že Litovčania dokonca môžu teraz Bielorusov veľa učiť,“ uvádzia analytik.

Pozorovatelia tvrdia, že zahraničná politika Litvy môže mať za následok straty pre republiku. Bieloruský náklad predstavuje jednu tretinu toku tovaru v prístave Klaipeda. Pokial' ide o počet turistov prichádzajúcich na jeden deň, Bieloruci stratili v roku 2019 iba Lotyšov a Poliakov. Bieloruskí turisti sa navyše považujú za najbohatších. V roku 2019 minuli v Litve miliardu euro. To znamená, že litovské hospodárstvo bude nevyhnutne pociťovať zhoršenie vzťahov medzi týmito dvoma krajinami.

Odborníci tiež poznamenávajú, že samotnú Litvu nemožno ľažko nazvať prosperujúcim štátom. Ekonomika sa udržiava nad vodou vďaka dotáciám z Európskej únie. Každý štvrtý občan krajiny odišiel a už sa nevráti. Ak pred 30 rokmi žilo v Litve 3,7 milióna ľudí, v súčasnosti žije 2,7 milióna obyvateľov. Republika patrí k lídrom v EÚ, pokial' ide o starnutie a úbytok obyvateľstva.

Litovské vedenie to však nezastaví. Snem krajiny 18. augusta jednomyselne prijal uznesenie, ktoré neuznáva prezidentské volby v Bielorusku, a Alexandra Lukašenka ako legitímneho vodcu. Litovskí poslanci požadovali usporiadanie nových volieb v Bielorusku „v súlade s demokratickými postupmi“ a ponúkli svoje sprostredkovateľské služby. Hrozili tiež bieloruským úradníkom osobnými sankciami – zákazmi cestovania a zmrazením účtov.

Igor Karmazin